

[вступ. ст. і приміт. Л. Ф. Стеценка]. – К. : Мистецтво, 1989. – 256 с.

5. *Карпенко-Карий І. К.* (Тобілевич) Твори : в 3 т. / Карпенко-Карий І. К. (Тобілевич) ; [упоряд. П. М. Киричка, Л. Ф. Стеценка ; приміт. П. М. Киричка]. – Т. 3 : Драматичні твори. Статті. Листи. – К. : Дніпро, 1985. – 372, [1] с.

6. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / [кер. проекту А. Волков]. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.

7. Літературознавчий словник-довідник / [Р. Т. Громяк, Ю. І. Ковалів та ін.]. – К. : ВЦ "Академія", 1997. – 752 с.

8. *Лихачов Д. С.* Смех в Древней Руси / Д. С. Лихачов, А. М. Панченко, Н. В. Поньрко. – Л. : Наука, 1984. – 295 с.

9. *Малютіна Н. П.* Українська драматургія кінця ХІХ – початку ХХ ст. :

навч. посібн. / Н. П. Малютіна. – К. : Академвидав, 2010. – 256 с.

10. *Моклиця М.* Основи літературознавства / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники&Посібники, 2002. – 192 с.

11. *Мороз Л. З.* Іван Тобілевич (І. Карпенко-Карий) / Л. З. Мороз // Історія української літератури ХІХ століття: у 2 кн. / [за ред. акад. М. Г. Жулинського]. – Кн. 2. – К. : Либідь, 2006. – С. 647–673.

12. *Павлішена Л. В.* Модифікація жанру комедії у творчості Івана Карпенка-Карого : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.01.01 – укр. літ. / Л. В. Павлішена. – Чернівці, 2010. – 20 с.

13. *Рильський М. Т.* Гордість української драматургії / Рильський М. Т. // Рильський М. Т. Література і народна творчість / Рильський М. Т. – К. : Рад.

письменник, 1956. – С. 113–118.

14. *Стеценко Л. Ф.* І. Карпенко-Карий і його комедії / Стеценко Л. Ф. // Карпенко-Карий І. К. Вибрані твори : Мартин Боруля. Сто тисяч. Хазяїн. Суєта / Карпенко-Карий І. К. ; [вступ. ст. і приміт. Л. Ф. Стеценка]. – К. : Мистецтво, 1989. – С. 5–18.

15. Теорія літератури : [підруч. для філол. ф-тів ун-тів] / [за ред. проф. В. Ф. Воробйова, Г. А. В'язовського]. – К. : Вища шк., 1975. – 400 с.

16. *Франко І. Я.* Зібрання творів : в 50 т. / І. Я. Франко ; [голова редкол. Є. П. Кирилюк]. – К. : Наук. думка, 1976–1986.

Стаття надійшла 10.09.2012 р.

УДК 378.1

Марія ТИТОВА

ПРОФЕСІЙНА МОВНА ПІДГОТОВКА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Стаття присвячена проблемі вивчення української мови студентами технічних ВНЗ. Розглянуто мету занять – формування мовних норм і мовленнєвих навичок у нерозривному зв'язку з вихованням української технічної інтелігенції з високим рівнем культури, моралі, національної свідомості.

Ключові слова: українська мова, технічний ВНЗ, студенти, мовні навички, мовні норми, навчання, виховання, культура, мораль, національна свідомість.

М. Титова. Профессиональная языковая подготовка в процессе обучения будущие инженеров. Статья посвящена проблеме изучения украинского языка студентами вузов. Рассмотрено цель занятий – формирование языковых норм и речевых навыков в неотъемлемой связи с воспитанием украинской технической интеллигенции с высоким уровнем культуры, морали, национального самосознания.

Ключевые слова: украинский язык, технический вуз, студенты, речевые навыки, языковые нормы, обучение, воспитание, техническая интеллигенция, занятия, культура, мораль, национальное самосознание.

M. Titova. Professional language training in the education of future engineers. This article is devoted to the important problem of the Ukrainian language studying by students which under modern conditions digress from the native sources and believe that there is no difference on the language to speak. The objective of the lessons is considered in the article. It is the forming of language norms and speech habits in connection with the Ukrainian technical intelligentsia with high level of culture, morality and national self-consciousness.

Key words: the Ukrainian language, technical university, students, language norms, speech habits, training, education, technical intelligentsia, lesson, culture, morality, national self-consciousness.

Meta: дослідити, розглянути, виявити і показати проблеми мовної підготовки в процесі навчання майбутніх інженерів.

У сучасному світі перед педагогічною наукою постає нова проблема – формувати національно свідому технічну інтелігенцію, яка б відповідала вимогам сучасного суспільства. А вирішити її можна засобами мови, що потребують особливої уваги.

Сьогодні, коли в усіх галузях народного господарства нашої держави вища освіта набула великого розмаху, завдання вдосконалення навчання української мови майбутніх фахівців особливо актуальне. Питання пошуку шляхів гуманізації та навчання вимагають нових форм викладання даної дисципліни у вищих навчальних закладах.

Над поставленою проблемою уже працювали такі вчені: М. Палагій, А. Петрук, Д. Мікуленко, Т. Старічек, І. Гай, Л. Плотникова, Т. Джай, О. Абрамчук, Т. Іванець, М. Личук, Л. Бурківська, О. Завгородня. Аналіз їхніх робіт дає змогу зробити висновок про те, що в наш час найпопулярнішими у світі є інженерно-технічні ВНЗ, і, безумовно, ідеться про глибину отриманої в них мовної освіти.

А тому вирішення завдань побудови цивілізованої країни, національного і духовного відродження суспільства неможливе без опори на національну світоглядну основу, національні орієнтири, рідну мову.

Нечіткі державні орієнтири з часів отримання незалежності призвели до того, що ще на суспільний рівень не винесена і не доведена до найширших мас необхідність повернення до своєї предковичної мовної природи, яка не-

одмінно приведе нас до радикальних змін і в інших ціннісних духовних орієнтирах.

Сьогодні маємо ситуацію, коли частина молоді ВНЗ відходить від рідних джерел, вважаючи, що немає різниці, якою мовою розмовляти. А чи справді так? Погодьмося з думками багатьох учених-дослідників, що повноцінному розвитку, здоров'ю нації сприяють такі фактори: проживання на своїй етнічній території, рідна мова з її піснями, творами усної народної творчості, звичаями, святинями, рідне середовище і національне харчування. Широкий, вільний розвиток рідної мови в державі має великий вплив на духовне та культурне піднесення нації.

Ще в позаминулому столітті про те, що сила та краса рідного слова має вплив на "моральний, а разом з тим і на матеріальний добробут цілого племені", писав Пантелеймон Куліш [3, 474].

Кожна нація, яка проживає на певній території, має свою філософію, свій погляд на суспільні стосунки, власний спосіб передавати погляди, культуру, розуміння, віковичну мудрість, і все це відображається в мові. Вона, складова частина менталітету, має великий вплив на націю, на її розвиток, благополуччя, науково-технічний прогрес.

Вітчизняний лінгвіст О. Потебня у своїх працях показував, що словотворення – це об'єктивне відображення та відтворення світу в процесі суспільної діяльності людей. І відкриття законів розвитку світу відбувається через мову, тому що мова з самого початку задає своїм носіям певну картину світу. "Думка, вигодувана словом, починає відноситися безпосередньо до самих понять, в них знання, яке шукає". Кожна спеціальна наука вибудовує свою споруду, "шлях науці підготовляється словом" [4, 143–144]. Слова наука вибирає не самовільно, а щоб вони відповідали найменованим предметам та явищам об'єктивного світу, у якому живе людина. Слово, як і поняття, повинно містити сукупність ознак, притаманних образу досліджуваного предмета. Поки мова живе в мовленні народу, розвивається словниковий запас, постійно відбувається процес утворення нових слів і словоформ.

Відповідно і людина може плідно працювати, продукувати глибокі ідеї, розвивати науку, культуру тільки у суспільстві, що має корені в рідному ґрунті, лише існуючи у природній мовній нормі свого краю. Отже, щоб зберегти український етнос, українська мова повинна застосовуватися в усіх

сферах суспільного життя. Адже чимало зусиль доклала тоталітарна радянська система для того, щоб зміцнити саму психологію, менталітет українців. А оскільки його основою служить мова, то робилося все можливе, аби змінити мовне середовище.

Отже, тепер ми повинні переконати нашу студентську молодь у суспільній, практичній, моральній і культурній доцільності ґрунтовного володіння українським словом. Адже коли інша мова витісняє рідну, поступово відбувається відчуження від своїх предковичних джерел, а отже, відхід від власної моралі, культури, історії, звичаїв, відтак змінюються норми поведінки, мислення.

У своїй більшості молодь у нас прагматична, тому обирає ту мову, що зручніша для певної ситуації, за допомогою якої можна заробити на життя, яка допоможе втриматися в загальноприйнятих стандартах. А вони відображаються в одязі, розвагах, мові. Тому і завдання вищих навчальних закладів – навчитися впливати на формування національних стандартів життя студентів.

Особливо актуальною сьогодні стала проблема підготовки технічної інтелігенції. Сучасна вища технічна школа потребує здійснення кардинальних змін, які спрямовані на підготовку нової генерації інженерів, спроможних забезпечити технологічний та економічний потенціал України. Сьогодні ми інтелектуально допомагаємо іншим народам, наші інженерні кадри визнані у світі. Суть проблеми полягає в тому, що нашій країні потрібні національні кадри, які будуть зміцнювати своїми досягненнями у праці й науці нашу державу.

Попри впливи глобалізації та інтеграції на розвиток національної системи освіти та виховання молоді кожна країна має власну педагогічну стратегію. Незважаючи на те, що Болонський процес інтегрує європейську освіту, українська вища освіта потребує збереження та розвитку.

Саме тому завдання сучасної вищої технічної школи – не тільки підготовка компетентних фахівців у своїй галузі, але й інтелігентних особистостей. Визначальна роль у формуванні мислячої, діяльної, творчої, національно свідомої людини належить мові. Відповідно до Державної національної програми "Освіта. Україна XXI століття" та Концепції національного виховання головні завдання мовної освіти – виховання культури, формування інтелекту, розвиток мовленнєвих здібностей особис-

тості в процесі розв'язання життєвих проблем (побутових, виробничих, духовних) засобами мови [1, 15; 2, 18].

Заняття з мови мають необмежені можливості у формуванні світогляду та світосприйняття майбутніх інженерів, їх мовленнєвої та загальної культури. Засобами мови здійснюється підготовка грамотних фахівців, високоморальних, культурних, сумлінних людей, у котрих поєднуюватимуться широкий науковий світогляд, професійна компетентність, прагнення самовдосконалення, пошук творчої самореалізації, загальнолюдські цінності, національна самосвідомість, особистостей, які орієнтуються в сучасній історичній, економічній, культурній ситуації.

Піклуючись про грамотність, мовленнєву культуру, викладачі української мови у вищих технічних закладах освіти намагаються переконати студентів у необхідності мовних та мовленнєвих знань для розвитку загальних знань, освіченості, інтелігентності. Фахівець повинен вільно володіти письмовою та усною формами національної мови, використовувати свої знання у професійній діяльності та міжособистісному спілкуванні.

Завдання викладачів-мовників полягає у зацікавленні студентів українською мовою не лише як навчальним предметом, а як мовою нації, держави, духовним та культурним джерелом.

Знання стилів сучасної української літературної мови сприяє розвитку усного та письмового мовлення, удосконаленню культури спілкування, створенню індивідуального мовленнєвого стилю.

Науковий стиль – найголовніший у навчальному процесі. Його вивчення для майбутніх інженерів має методичне значення: розвиток термінологічного словника; уміння точно, логічно, послідовно висловлювати думку; доводити та аргументовано захищати свої технічні ідеї; систематизувати набуті знання тощо. Культурологічний аспект вивчення наукового стилю – зацікавлення молоді досягненнями вітчизняної науки і техніки, ознайомлення з іменами вітчизняних учених, внеском української науки в розвиток світового прогресу.

Проголошуючи думку "Культура мови – загальна культура людини", маємо дбати про такі морально-етичні категорії, як любов до рідної мови, мовно-національна свідомість, які стають реальністю тільки за активного ставлення до слова, коли володіння ним як засобом вираження думки, бажання

вдосконалення мовлення стають постійною потребою.

Застосування на заняттях з мови текстових матеріалів як фахового, так і соціального спрямування дає знання з різних галузей, розуміння та усвідомлення історичних надбань, залучає студентів до громадських процесів та вирішення проблем суспільства. Змістовна напрямленість текстів допомагає викладачу досягти виховної мети завдання у вищому технічному закладі освіти – узгодженості між технологічним процесом та моральним відродженням, переконання студентів у необхідності набутих знань у майбутньому житті, підготовка майбутніх інженерів з високим рівнем професійної компетенції, гуманістичним підходом до світу, які орієнтуються в сучасних історичних, економічних, культурних ситуаціях, здатних до вирішення проблем науки, техніки, суспільства.

Одним із завдань викладача мови є ознайомлення студентів зі словниками, їх систематизацією (лінгвістичними: одномовними, двомовними; орфоепічними, орфографічними, етимологічними, термінологічними, універсальними тощо), спрямування на самостійну роботу з довідниковою літературою. У словниках зафіксовані всі знання нації. Знати, берегти і примножувати їх – обов'язок кожного громадянина України. "Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури, – писав В. Сухомлинський. Мовна культура – це живодайний корінь культури розумової, всього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності" [5, 4].

У процесі вивчення мови виховується всебічно розвинена особистість: від вдумливого читача, котрий уміє висловлювати власну думку, аналізувати й оцінювати явища дійсності, грамотного, допитливого й прискіпливого, який поважає рідне слово, наполегливо працює над культурою мовлення, до людини з активною життєвою позицією, творчої, самостійної, упевненої у майбутньому своєму та країні.

Формування культури мовлення – це не тільки завдання викладачів-мовників, а й усього колективу закладу,

мовлення яких має бути взірцем для студентів. Кожен викладач повинен бути зразком поваги до рідної мови не тільки на заняттях, а й у позааудиторний час. Необхідно зважати на неправильне мовне оформлення відповіді студента, вимову, наголос, слововживання, синтаксичну будову речень, виправляти мовні недоліки.

Дбаючи про культуру мовлення, викладач впливатиме на загальну культуру студентів, через повагу до мови виховуватиме повагу до себе, пробуджуватиме людську гідність, національну самоповагу, любов до майбутнього фаху, науки, відповідальність за вчинки.

Отже, серед особливостей проведення занять з української мови в технічному ВНЗ у процесі навчання майбутніх інженерів варто відзначити, що в галузі мовної підготовки західна система освіти пішла набагато вперед, і нам дійсно варто вивчати досвід європейських та американських колег, застосовувати його на практиці. Працювати на формування мовної політики та здійснення її у ВНЗ мають усі суспільні інституції, починаючи з державної влади, МОНамольспорту України, професорсько-викладацького складу навчальних закладів.

Велику роль у формуванні поваги до української мови та піднесенні її престижності повинна також відіграти внутрішня мовна політика кожного окремого навчального закладу, а саме бажання адміністрації сформувати систему стимулів і заохочень як для студентів, так і професорсько-викладацького складу. За підтримки держави слід заохочувати до видання українських підручників, які матимуть певні переваги: відповідатимуть навчальній програмі, нести сучасний рівень досягнень науки, будуть доступними для засвоєння. Варто приділяти увагу створенню україномовного комп'ютерного забезпечення, україномовних ресурсів Інтернету. Безумовно, це і видання за доступною ціною термінологічних, перекладних, тлумачних словників з широкою текстовою базою, а також забезпечення ними всіх кафедр ВНЗ. Ідеться також про перехід на європейську систему освіти, але з урахуванням існуючих українських реалій. Для наших

вищих навчальних закладів – це збільшення кількості годин на різних курсах для оволодіння науковим і офіційно-діловим стилями мови, формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців.

Також, на мою думку, мовна політика кожного ВНЗ обов'язково повинна враховувати інтереси національно-культурного будівництва. Мова науки мусить залишатися складовою національної культури, відтак дбати про вироблення національних термінологічних систем. А для цього потрібна добра мовна підготовка майбутніх фахівців. Тому завдання вищих технічних закладів – виховання української інтелігенції, якій не байдужі стан і розвиток національної мови, культури, науки, технологій, майбутнє держави.

Мета занять з української мови у технічному ВНЗ – формування мовних норм та мовленнєвих навичок у невід'ємному зв'язку з вихованням людини з високим рівнем культури, моралі, національної самосвідомості.

Поєднання навчання і виховання, викладання українською мовою є рушійною силою у справі підготовки національних кадрів України, які повинні забезпечити прогресивний розвиток країни.

Отже, бачимо, що дана проблема є багатоаспектною, а тому потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма "Освіта" ("Україна ХХІ століття"). – К. : Райдуга, 1994. – 60 с.
2. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18–25.
3. Куліш П. Твори : у 2 т. / Пантелеймон Куліш. – К. : Наукова думка, 1998. – Т. 2. – 768 с.
4. Потебня А. А. Мысль и язык / Потебня А. А. – К. : СИНТО, 1993. – 199 с.
5. Сухомлинський В. Слово рідної мови / Василь Сухомлинський // Українська мова і література в школі. – 1968. – № 12. – С. 1–10.

Стаття надійшла 03.09.2012 р.